

ADAMIKNÉ JÁSZÓ ANNA

Minek örülne ma Kazinczy?

A napokban egy telefonhívást kaptam Jáki László tanár úrtól, az örökifjú neveléstörténésztől. Arra kért, hogy írjak egy cikket a következő címmel: Kazinczy a koporsóban. Jézus-Mária, mondtam, mire gondol, tanár úr? Arra – hangzott a válasz –, hogy mitől forogna manapság Kazinczy a sírjában, mi minden nem tetszene neki a magyar nyelv mai állapotában.

Bajos minderről írni, az esszé túlságosan hosszúra nyúlna: egészen biztosan csodálkozna a gyors beszéden; zavarná az udvariatlanság; megdöbbené az interneten szemlélhető trehány levelezési stílus, hiszen ő udvariasan és tiszteletteljesen levelezett barátaival és kortársaival; meglepné a sok angol szó és kifejezés; csóválná fejét a tudományos próza nehézkessége, érthetetlen mondatai miatt, nem is beszélve politikusaink vitakultúrájáról, retorikai képzetlenségéről. Leginkább a nyelvhasználatban megnyilvánuló durvaság keserítené el, de erről Dóra Zoltán tanár úr már megemlékezett.

Inkább arról kellene írni, minek örülne. Nyilvánvalóan annak örülne, ami jobb lett, mint akkoriban, a 19. század első harmadában volt. De hogyan tudunk egymás mellé helyezni és összehasonlítani – hogy a nyelvtörténész műszavával éljek – két szinkrón metszetet? Az összehasonlításra Kölcseynek az Akadémián 1832. szeptember 8-án, egy évvel Kazinczy halála után elmondott gyönyörű szép emlékbeszéde kínálkozik (elemzését elvégezte Gáspári László: A szónoki beszéd részei és a beszédfajták, Trezor, 2001).

Kölcsey emlékbeszédének bevezetésében hangzik el a következő, szinte szállóigévé vált mondat: „A sorsnak kedvencei nincsenek, csak eszközei. Kemény részvétlenséggel az egyesek iránt intézi ez az egész menetét.” Kazinczyt sem kedvelte a sors. Részvétlenség vette körül életében és halálában. Kölcsey így folytatja: „S így a már elveszettnek látszó magból gyakran hosszú évek után virágoztatja fel a teljes szépségű plántát, nem tartván figyelmére méltónak, hogy az, ki a magot a jelenlét pusztaságai-ban, egyedül a még akkor kétes reményért, hintette le, többé nincs; s emléktelen sírja felett díszlik a virágbokor, midőn már sem illat, sem árnyék nem enyhítheti az égő fájdalmat, minek gyötrelemi közt elhamvadott.” Az emlékbeszéd ezt a fájdalmas gondolatot bontja ki.

„Hetedfél hosszú évig” sínylődött börtönben, „és a brünni erősségben, mint a kufsteini hegyormon s a munkácsi vár falai közt, szerelme a nyelvhez nem kisebbedék. Ott a vigasztalástól üres magányban érlelte meg ő a nagy gondolatot: újító változást hozni a nyelvbe; s ezáltal ízlésünknek, gondolkodásunk módjának s a tudományi művelődésünknek más és nagy befolyású utat mutatni.” Olvasóközönséget alkotott –

mondta Kölcsey –, kicsinyt ugyan, de reményt adót. Mennyi támadást és gúnyt kellett eltűnne! – a mostani nyelvművelés-ellenes támadások bizonyára nem zavarnák, megszokhatta őket. (Azért itt a párhuzam nem tökéletes: akkoriban a nyelvművelés módját gúnyolták, most vannak olyanok – „szakmabeliek” – , akik a nyelvművelés létét, szükségességét vonják kétségbe. Nyilvánvalóan nem ismerik azt a harcot, amelyet a franciák, az angolok, majd a németek a 17. és a 18. század folyamán vívtak anyanyelvükért, a stílus megújításáért, s amely harchoz csatlakoztunk mi is a közeli és a távolabbi szomszédos népekkel együtt, mert igaz az a mondás, hogy nyelvében él a nemzet, ha nagy is, ha kicsi is.)

A börtönnél jobban bánthatta Kazinczyt a közöny. Kölcsey emlékbeszédének zárószavai keserűek, ezt mondta a Tudós Társaság színe előtt: „Epések lesznek talán szavam; de keserű, kínos emlékezetek támadnak lelkemben. Mert gondolkodom a népről, mely Zrínyit, az író, el tudta feledni; mely Faludit, míg élt, nem ismeré; mely Révairól hallani nem akart; mely Baróti Szabót és Virágot meg nem siratta; s melynek kebelében az ötvenhat évet szakadatlan munka közt eltöltött Kazinczy nyomorúsággal élt és holt. ... Társaim, nem szenved ő többet! Lenyugvék ősz fürteiben, a széphalmi lakromai közt ... És gyermekeit idegen kéz fogja ápolni, és sírját szívszorulva kerüli ki a magyar nyelvművész, sorsától rettegven. S bár emlékezete keserű voltát szerencsésb évek hamar feledtetnék el! hogy a maradék előtt csak dicsősége ragyogjon, kínai pedig megfoghatatlanok legyenek.”

Nem lehet nem megrendüléssel olvasni Kölcsey kemény szavait: önvizsgálatra készítetnek jó százhetven év távlatából is. „Kenyér után indul a sokaság, magányos hasznokat vadász” – mondja, s ez így van ma is. A sokaság nem törődik poétáival.

Az már az írástudók felelőssége, hogy a mai diák nem hall Faludiról, Révairól, Baróti Szabóról, a szép nevű Virág Benedekről, a magyar nyelv szerelmeséről. (Egyáltalán nem vigasz, hogy ma már semmit nem tudnak diákjaink Eötvös Józsefről, Tompa Mihályról, Vajda Jánosról, Reviczky Gyuláról, de Nagy Gáspárról sem, – s nem tudják kiolvasni Zách Klára nevét. Hát igen: „Rossz időket érünk, / Rossz csillagok járnak: / Isten ója nagy csapástól / Mi magyar hazánkat! –”) Ezekkel a nevekkal együtt kitörlődik az emlékezetből nemzeti múltunk, sérül az etikai-esztétikai nevelés, mert – ahogyan Babits Mihály írja Irodalmi nevelés című esszéjében – a nevelés irodalmi nevelés.

Megkönnyebbül kissé a lelkünk, hogy Kazinczyt kiemelhetjük ebből a sorból. Bánkódna a kortársait méltatlanul lebecsülő emlékezetkiesés miatt.

De örvendene a lelke, ha tudomást szerezne mindenek előtt a Kazinczy-évről, azután a Kazinczy szépkiejtési versenyekről és a Kazinczy-díjról. Meghatódva szemlélné, hogy az Édes anyanyelvünk verseny résztvevői évente, minden októberben megkoszorúzzák Sátoraljaújhelyen álló szobrát, és tisztelegnek Széphalomban sírja és a Kazinczy-mauzóleum előtt. S ha kissé arrább emelné tekintetét, megpillantaná A Magyar Nyelv Múzeumát. Hát ilyen is lehetséges? – kérdezné. A magyar nyelvművésznek nem kell szívszorulva elkerülnie sírját, van némi megbecsültsége, mindenesetre több, mint amennyit Kölcsey az ősz mester halála után feltételezett.

Beteljesedett a költőtárs kívánsága: „a maradék” előtt Kazinczynak csak dicsősége ragyog.

Anna Jászó Adamik: What would please Kazinczy nowadays?

The famous author of reading instruction outlines the characteristic problems of today's Hungarian language, but at the same time she proves proudly and gladly the initiatives, which keep alive Kazinczy's spirit and work.

Anna Jászó Frau Adamik: Worüber würde sich Kazinczy heute freuen?

Die bekannte Verfasserin des Leseunterrichtes setzt sich mit den Sorgen, die den jetzigen Zustand der ungarischen Sprache bezeichnen, auseinander. Zugleich nimmt sie all die Bestrebungen mit Anerkennung und Freude wahr, die die geistigen Absichten von Kazinczy wach halten.